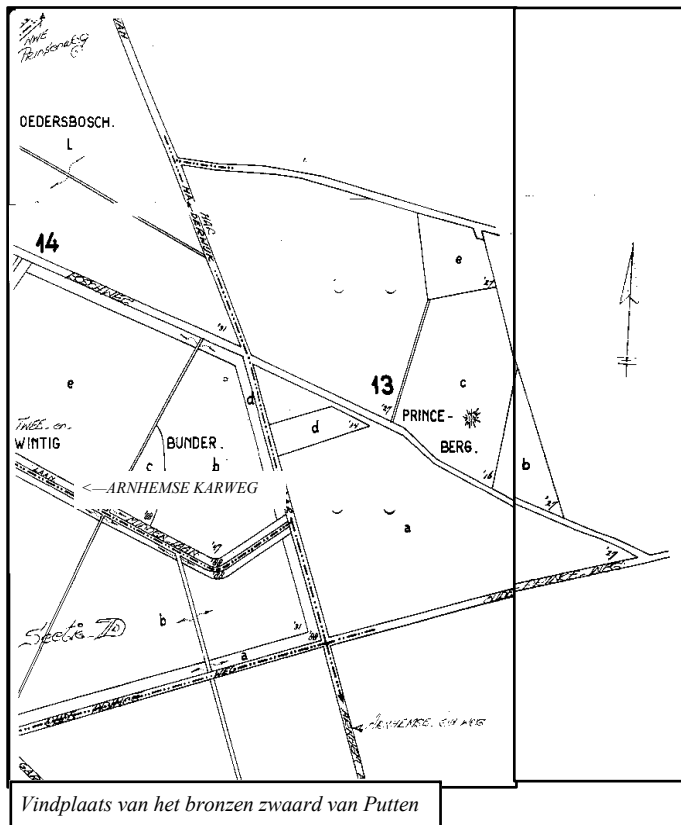

Het bronzen zwaard van Putten

J.J. Gerretsen, foto's: Museum Flehite Amersfoort

Bericht uit het Overveluwsch weekblad, 17 november 1849. No. 46 Putten.

Op de door de heer Mr. J.H. Schober te ontginnen heide (gekocht in 1848-20-1 totaal 82 ha) bevinden zich 5 heuveltjes, waarvan het hoogste de naam draagt van "Bremerberg". Genoemde eigenaar heeft één van deze heuveltjes laten slechten (d.w.z. afvlakken tot de gemiddelde hoogte van het omliggende terrein) om het hoogste er nog mee te verhogen. In het midden van deze heuvel werd een grauwe urn met as en doodsbeenderen gevonden.

Het bronzen zwaard van Putten, collectie Museum Flehite Amersfoort

De scherven van deze urn zijn lang bewaard gebleven op “Schovenhorst”, maar helaas verloren gegaan. Gelijkzeitig moet ook het bronzen zwaard gevonden zijn, maar een precieze vermelding werd door de heer Schober nooit gedaan (ook niet in het gedenkboek van Schovenhorst). Uit het vervolg blijkt waarom deze vermelding nooit is gedaan.

Om duidelijkheid te verkrijgen omtrent de plaats van de bronzen vondst moeten we de werkzaamheden raadplegen die in 1893 gedaan zijn door de oudheidkundige vereniging “Flehite” onder leiding van dhr. Jaap Ypey te Amersfoort.

Hier volgen we het verslag:

Op de 3e oktober 1893 begaf men zich per trein naar Putten. Daar wachtten ons de heren van Eeghen en Diemont, die het gezelschap in twee rijtuigen spoedig ter plaatse brachten, waar de werklieden op onze komst waren voorbereid. Het regende bijna aanhoudend. Door het dorp Putten, voorbij het fraaie landgoed “Schoonhorst” (i.p.v. “Schovenhorst”) sloegen we een zandweg noordwaarts in.

Na een kwartier kwamen we op een terrein, waar een dennenbos gekapt was. De daar aanwezige heuvel werd dadelijk als een zandheuvel herkend. Dit werd door het openleggen van de bovenkorst

spoedig bewezen. Na een kleine wandeling bereikten we een terrein waar verscheidene heuvels gelegen waren.

Een onderzoek in de eerste heuvel werd spoedig gestaakt. In de tweede heuvel vond men gegevens die een gunstiger resultaat deden verwachten. Toen er een zandmassa van ± 150 cm uit de heuvel was verwijderd, vond men kleine stukjes houtskool, overblijfselen van beenderen enz. Spoedig werden stukjes hout gevonden, aan welke zich een groenachtige aanslag had vastgehecht. Op deze plaats moest zich een voorwerp van koper of brons bevinden, gezien de groene aanslag. Met grote voorzichtigheid werd het onderzoek voortgezet.

Eindelijk werd alle arbeid en moeite, volbracht onder aanhoudende regen, bekroond. Twee stukken brons werden te voorschijn gebracht. Nog twee brokstukken werden gevonden, die met de andere delen zo goed aan elkaar pasten, dat men zich verblijden kon het voorwerp in zijn geheel te bezitten.

Bij nader onderzoek bleek, dat het een tweesnijdend bronzen zwaard was van ± 50 cm. Het geheel was met de punt naar het noorden met de as en de beenderen in de heuvel bijgezet. Van het gevest (handvat) is geen overblijfsel gevonden. Aan het lemmet zaten nog wel verscheidene resten van de schede vast.

Na in het laboratorium van de R.O.B. te zijn behandeld en na het vondstverslag te hebben bestudeerd, kwam men tot de volgende conclusie: Datering: uit de bronstijd, de zogenaamde periode Montelius - II, dat is $\pm 1600 - 1400$ vóór Chr. De totale lengte van het zwaard bedraagt thans nog 49,6 cm. De breedte bij de gevestaanhechting is 6,2 cm, de breedte van het lemmet aan het begin van het rechte gedeelte van de snede is 3,1 cm. De grootste dikte op deze plaats is 6 mm, in het midden van de lengte is deze 7 mm en op circa 4 cm van het einde nog 4,5 mm. Duidelijk tekent zich af hoe het gevest met vier nieten, waarvan er nog twee bewaard zijn, aan het zwaard bevestigd is geweest. Op het lemmet zitten

nog enkele fragmenten van de houten schede.

Een vergelijkbaar zwaard is gevonden in een grafheuvel op Bergsham bij Garderen. Dit zwaard zou dateren uit omstreeks 1300 vóór Chr. Het Puttense zwaard heeft een eenvoudiger lemmetprofiel, staat dichterbij de vroege dolkvormen en zal daarom waarschijnlijk ouder zijn.

Het gieten van bronzen voorwerpen

Eerst werd een vorm van bijenwas vervaardigd. Daaromheen werd een laag klei aangebracht en na verharding daarvan werd deze gietvorm gebakken, waarbij het wasmodel smolt en een lege gietholte overbleef. Na het gieten werd de gebakken vorm stukgeslagen, zodat van ieder geboetseerd wasmodel slechts één afgietsel werd verkregen. Brons wordt niet gerekend tot de edele metalen maar het nieuw gegoten en gepolijste brons heeft een kleur en schittering die voor goud niet onderdoet. In het algemeen zijn bronzen wapens en sieraden, die eens als offer of als grafbijgift in de bodem werden begraven, in de loop van 3000 jaar groen gepatineerd (uitgeslagen) en soms half verteerd. Brons ziet er over het algemeen dus dof en ietwat armzalig uit.

In het Drents Museum te Assen zijn enkele bronzen vondsten uit Drouwen te bezichtigen.

Als vindplaats van het bronzen zwaard van Put-

Schaal terra sigillata (rood Romeins aardewerk) vindplaats Halvinkhuizen, schenking 1887, collectie Museum Flehite Amersfoort.

ten werd aangegeven in de Bremer- of Beemschen- of Princeberg, gelegen tussen Bosweg en Malebeukweg, ten zuiden van het

Sprielderbos (zie bijgaande situatie). De Bosweg heet tegenwoordig de Mr. J.H. Schoberlaan.

Het bronzen zwaard is nu te bezichtigen in Museum Flehite Amersfoort, Westsingel 50, te Amersfoort. Eveneens is daar een prachtige schaal van terra sigillata (rood Romeins aardewerk) te zien (zie bijgaande foto). Deze schaal werd in Halvinkhuizen gevonden en in 1887 geschonken. Momenteel is de schaal in depot en niet opgesteld in de expositieruimte. Ook vermeldenswaardig is nog de vondst in 1925 van glazen drinkgerei uit Putten. Men vond in een vroegmiddeleeuws grafveld als grafinventaris een glazen karaf (hoogte 12,2 cm) en een glazen beker (6-9 cm hoogte). De bolle glazen karaf (of vaas) is met zorg vervaardigd. De gekartelde glazen draad op de schouder en de vertikaal gekartelde draden over het lichaam van de vaas zijn eerst bij een brandende olielamp in deze vorm geknepen en toen op de wand van de vaas gesmolten. Deze glasvondst doet vermoeden, dat we met een welvarende nederzetting te doen hebben. De datering is de 7e eeuw. De mogelijke herkomst is België of Engeland. Bovengenoemd drinkgerei bevindt zich in het Gemeentemuseum Den Haag. Het zou natuurlijk erg prettig zijn als zulke voorwerpen in ons museum de "De Tien Malen" te bezichtigen zouden zijn. Wie weet?

Bronvermelding:

- Verslag van de werkzaamheden der Oudheidkundige Vereniging Flehite gedurende het jaar 1893, pp. 18-24

(Dit artikel is eerder gepubliceerd in De Graver van december 1994, toen het blad nog een uitgave was van de archeologische werkgroep van het Puttens Historisch Genootschap en in zeer beperkte oplage werd verspreid)

+++